

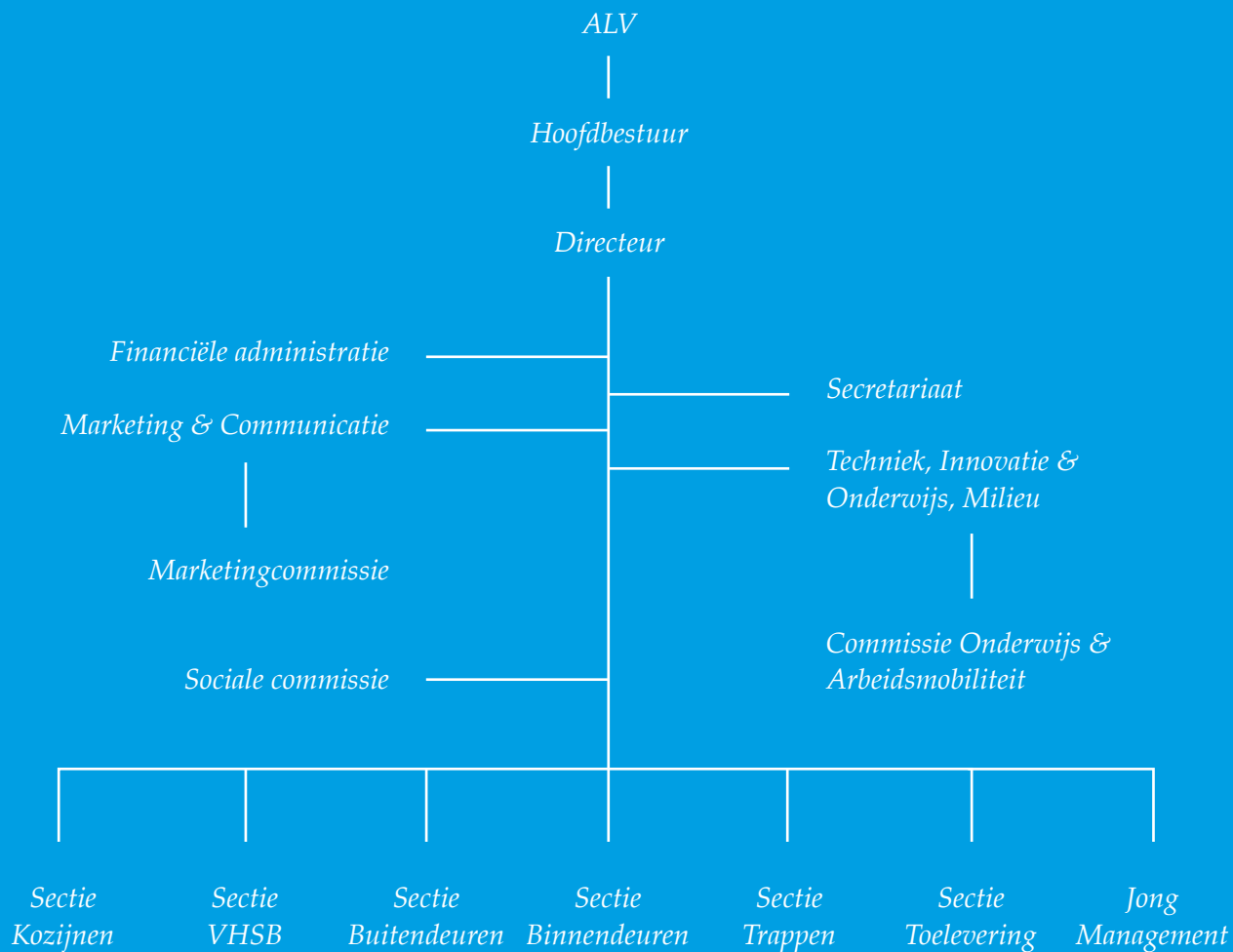
Nederlandse
Branchevereniging
voor de Timmerindustrie

Jaarverslag 2017

De Nederlandse Branchevereniging voor de Timmerindustrie (NBvT) behartigt de gezamenlijke en individuele belangen van ongeveer 175 aangesloten timmerfabrikanten in technische, juridische en commerciële zin. De NBvT levert een essentiële bijdrage aan de ontwikkeling en stimulatie van het bouwen in en mét hout. De organisatie stimuleert innovaties en werkt mee aan regelgeving met integrale kwaliteitsverbetering als doel. Centraal staan samenwerking, kennis delen, verbinden, efficiency en een heldere strategie.

Inhoudsopgave

3	<i>Organogram</i>	18	<i>Techniek & Innovatie</i>
4	<i>Voorwoord</i>	30	<i>Milieu, grondstoffen, klimaat en energie</i>
8	<i>Marktontwikkeling, Personeelsbezetting / Omzet</i>	34	<i>Sociaal</i>
12	<i>Strategisch plan 2020</i>	46	<i>Opleidingen & Cao</i>
14	<i>Marketing & Communicatie</i>	40	<i>Organisatie</i>

Voorwoord

De Nederlandse economie presteerde in 2017 goed. Met een groei van 3,2 % (2016: 2,1%) is het de sterkste groei van het bruto binnenlands product sinds 2007. Zowel het toenemende consumenten- als het producentenvertrouwen stonden aan de basis van een hogere export en verder aantrekkende consumptieve bestedingen. Hoewel nog wel lager dan in 2008 kwam de netto-arbeidsparticipatie in 2017 uit op 66,7%, dat wil zeggen dat twee op de drie 15- tot 75-jarigen betaald werk deed. De werkloosheid in Nederland daalde van 7,9% op het hoogste punt begin 2014 naar 4,9% in december 2017.

De realisering van de federatieve vereniging 'Centrum Hout, Samenwerking en innovatie in de houtindustrie' samen met de VNH was in 2017 voor het NBvT-bestuur de bekroning van een lang traject van voorbereiding en ledenconsultatie. Door die zorgvuldigheid ontstond per 1 januari 2018 met Centrum Hout een sterk en breedgedragen platform om het houtbelang krachtig te verdedigen en met elan verder uit te bouwen. De mogelijkheid voor de aansluiting van andere houtgerelateerde partijen bleef daarbij nadrukkelijk open. Centrum Hout wil het marktaandeel van hout en houtproducten in de bouw in 2020 met minimaal 5% laten stijgen ten opzichte van alternatieve materialen. Daarbij wordt ingezet op duurzaam geproduceerd en gecertificeerd hout, dat in 2020 in Nederland de norm moet zijn. Het mede door NBvT en VNH geïnitieerde en in het verslagjaar getekende Convenant Bevorderen Duurzaam Bosbeheer van 23 partijen uit overheid, organisaties, kennisinstituten en vakbonden onderstreepte dit nog eens. Hernieuwbare grondstoffen en hout en houtproducten in het bijzonder hebben de toekomst. Zeker in een groeiende economie die zich met het Akkoord van Parijs richt op een duurzame toekomst. Centrum Hout zal onder leiding van directeur Paul van den Heuvel elke gelegenheid op gebied van lobby, kennisontwikkeling, -bundeling en -verspreiding aangrijpen om de toekomst houtrijk te laten zijn.

Het benutten van kansen speelde ook een rol bij de verzelfstandiging van SGT/Hout 100% onder een eigen directeur a.i. in de persoon van Michel van Eekert. De nieuwe organisatie, die kantoor houdt in Wageningen, kan de focus scherper richten op het naar buiten brengen van de positieve aspecten van houten kozijnen. De verzelfstandiging volgde feitelijk in analogie de stap die de deurenfabrikanten enkele jaren geleden met Garantie

Deuren GND hebben gedaan: met een eigen organisatie onverdeelde aandacht geven aan de marktpositie van de leden.

Het verslagjaar 2017 viel voor de meeste bedrijven in de timmerindustrie positief uit. De orderportefeuilles waren goed gevuld en er konden hogere omzetten worden gerealiseerd. Met hernieuwde investeringen konden meer en meer timmerfabrikanten de crisis definitief achter zich laten. Jammer is wel te moeten constateren dat deze positie nog niet werd gevolgd door verbetering van de prijzen. Ook zorgde in het verslagjaar het doorschuiven van een aantal grote werken bij een aantal timmerfabrikanten voor gaten in de productie. Desalniettemin kan 2017 worden omschreven als het jaar van de ommekeer. De perspectieven voor de nieuwbouw zijn voor de komende jaren dan ook gunstig te noemen. De timmerindustrie zal als gevolg daarvan eerder worden geconfronteerd met een tekort aan capaciteit, dan met een overschot.

De werkgelegenheid in de timmerindustrie steeg flink door de toegenomen bedrijvigheid en het aantrekken van de economie. In 2017 ontstonden in eerste instantie nauwelijks problemen om de groeiende vraag naar medewerkers in te vullen. Medewerkers die de branche in de crisis noodgedwongen hebben moeten verlaten, keerden waar mogelijk weer terug. Aan het eind van het verslagjaar droogde het aanbod echter op en werden timmerfabrieken wel geconfronteerd met een olopemd personeelstekort. In sommige gevallen liepen fabrikanten als gevolg daarvan tegen de grenzen van hun productiecapaciteit op.

Samen met de overheid hielden NBvT/SSWT het personeelsvraagstuk in het verslagjaar scherp in de gaten. Zo startte de campagne *Houtdatwerkt* om het imago van de timmerindustrie een boost te geven en vakmensen en studenten voor de verschillende vakopleidingen aan te trekken. Daarnaast werd bij de cao-onderhandelingen paritair stevig ingezet op zogenoemde 'duurzame inzetbaarheid' waarbij medewerkers tot aan hun pensioendatum op verantwoorde wijze, gezond en met plezier in hun werk binnen de branche aan de slag kunnen blijven. De gezondheidsrisico's van houtstof werden in een aparte voorlichtingscampagne samen met houthandel en meubelindustrie belicht.

De structuurverandering van de afdeling Marketing & Communicatie resulteerde ook in 2017 in meer aandacht voor en ondersteuning van online activiteiten. De communicatie van NBvT met voorschrijvers, ontwerpers en opdrachtgevers gaat al voor een belangrijk deel via de digitale media. Workshops en seminars hielpen de leden zich op sociale media te oriënteren en deze in hun bedrijfsvoering op te nemen.

Het verenigingssecretariaat in Bussum besteedde ook in 2017 ruim aandacht aan de individuele ondersteuning van de secties en leden. Om de belangen van de leden te behartigen nam de NBvT actief deel aan de diverse NEN- en CEN- bijeenkomsten. Behalve met de VWNH is ook nauw samengewerkt met de hout gerelateerde partnerorganisaties zoals CEI-Bois, SKH, SHR, VWF en OnderhoudNL.

Met de vorming van de federatieve vereniging Centrum Hout kan de houtbranche als relatief kleine sector minder versnipperd de uitdagingen aan waar het in de biobased en circulaire economie voor wordt gesteld. Met het zekerstellen van ons gezamenlijke houtbelang en het verder versterken van de concurrentiepositie van onze sector, hebben we de houtsector toekomstbestendiger gemaakt.

Marco Wijma

Voorzitter NBvT

door:

Van Vuuren Grou BV

A'DAM Toren in Amsterdam

Deuren

Aantal lidbedrijven

170 2016

5+

175 2017

5 (2,9%)
*Groei aantal
lidbedrijven*

Aantal werknemers

5.051 2016

565+

5.616 2017

565 (11,1%)
*Groei aantal
werknemers*

Omzet in miljoenen Euro's

775 2016

130+

905 2017

130 (16,8%)
*Meer omzet in
miljoenen Euro's*

Gemiddelde omzet per werknemer

153.000 2016

8.000+

161.000 2017

8.000 (5,2%)
*Meer omzet per
werknemer*

0-15

Medewerkers

16-40

Medewerkers

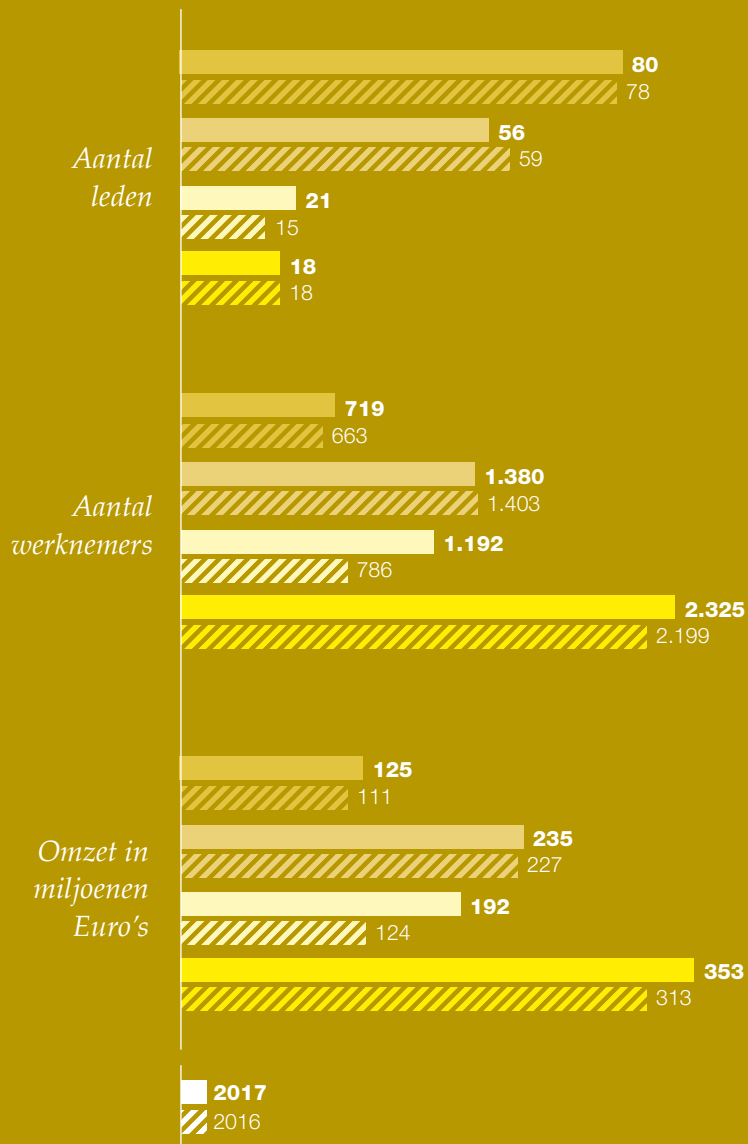
41-75

Medewerkers

76-100+

Medewerkers

door:

Van de Vin ramen en deuren BV

Nobelhorst in Almere

Kozijnen, ramen en deuren

Strategisch plan 2020

In 2017 werden vanuit het Strategisch plan 2015-2020 de gesprekken met de VVNH verder voortgezet om te komen tot een samenwerking om het houtbelang in Nederland veilig te stellen. Medio 2017 gaven de leden van beide verenigingen goedkeuring aan het businessplan van de nieuw op te richten federatie dat door de gezamenlijke besturen werd geformuleerd. Dit leidde aan de eind van het verslagjaar tot de vorming per 1 januari 2018 van de federatieve vereniging 'Centrum Hout, Samenwerking en innovatie in de houtindustrie'. Relevante medewerkers van NBvT en VVNH werken in Centrum Hout onder directievoering van Paul van den Heuvel aan voorlichting, promotie en lobby om obstakels voor het gebruik van hout- en houtproducten in de markt te signaleren en op te ruimen. Doel is invulling te geven aan de ambitie het marktaandeel van hout en houtproducten in de bouw met minimaal 5% te laten stijgen ten opzichte van alternatieve materialen.

Vanuit het Strategisch plan 2015-2020 wordt ieder jaar aandacht gevraagd voor de vier speerpunten: Imago, Arbeidsmarkt, Grondstof, Ketensconcept & Keurmerk. De oprichting van de federatie geeft met name aan de uitvoering van de doelstellingen op gebied van Imago van hout, Grondstof en Ketensconcept & Keurmerk een krachtige nieuwe impuls.

Vanuit het speerpunt Grondstof is ruim aandacht geschonken aan het samen met VVNH en 23 andere contractpartners in 2017 afgesloten Convenant Bevorderen Duurzaam Bosbeheer. Deze volgt de eind 2015 beëindigde Green Deal. De startbijeenkomst van het convenant vond 3 oktober 2017 plaats bij Van den Oudenrijn in Bodegraven.

Het Ketensconcept & Keurmerkproject vormde een goede aanleiding in het verslagjaar de blik te richten op het aardbevingsbestendig bouwen in Groningen, vanzelfsprekend in hout. Ook is SKH ondersteund met de instelling van de STIP-regeling. Met deze chain-of-custody onafhankelijke certificatieregeling brengt de houtverwerkende industrie gemakkelijk over het voetlicht voor de volle 100% alleen nog te werken met duurzaam gecertificeerd hout (FSC en/of PEFC).

Onder het speerpunt Arbeidsmarkt is samen met SSWT, FNV Bouw en CNV Vakmensen hernieuwde aandacht gegeven aan een dreigend personeelstekort in de sector. De krimpende beroepsbevolking, een vergrijzend personeelsbestand en de transitie naar een procesgestuurde industrie vragen om aanvullende acties om in de komende jaren over voldoende gekwalificeerde werknemers te kunnen blijven beschikken. Duurzame

inzetbaarheid van werknemers, met daarin een goede balans tussen werkvermogen, vitaliteit en inzetbaarheid wordt steeds belangrijker. In het verslagjaar is voorts in een campagne met houthandel en meubelindustrie aandacht geschonken aan de gezondheidsrisico's van houtstof.

In de marketingplannen van de Secties Kozijnen en VHSB ligt het accent op imago. Vanuit de afdeling Marketing & Communicatie is er vooral extra aandacht en ondersteuning geweest voor de online activiteiten.

Het Strategisch plan is een stip aan de horizon. Met de vorming van Centrum Hout en het onderliggende businessplan op de onderdelen strategie, activiteiten, organisatie en governance geven NBvT en VVNH invulling aan een trendsettende organisatie die dankzij en namens een groeiend aantal leden het houtbelang vertegenwoordigt. Een duidelijke positionering en krachtige externe vertegenwoordiging van de houtsector is voorwaarde om de concurrentiepositie van de sector (verder) te versterken.

Marketing & Communicatie

De afdeling Marketing & Communicatie is het afgelopen jaar druk doende geweest met het ten uitvoer brengen van door de sectiebesturen goedgekeurde plannen en het opstarten van nieuwe initiatieven. Ook de inmiddels bekende trainingen op het gebied van sociale media en andere online marketingactiviteiten werden in 2017 weer voortgezet.

Sectie kozijnen

In 2017 is de afdeling Marketing & Communicatie druk doende geweest met het werven van enthousiaste leden voor de marketingcommissie van de sectie kozijnen. Aan het eind van het jaar stonden zes afgevaardigden van diverse kozijnenfabrikanten klaar om zitting te nemen in de commissie. Begin 2018 kwam de groep voor het eerst bijeen.

Het 'marketingplan houten kozijnen' stond in de marketingactiviteiten centraal. Het afgelopen jaar vonden de meeste acties wederom online plaats. Gerichte marketingcampagnes via Adwords hebben de vindbaarheid van het houten kozijn verder doen toenemen. Blogs over de milieuvordelen van houten kozijnen bleken het heel goed te doen op social media. Vooral via LinkedIn vonden de blogs hun weg naar een grote groep geïnteresseerde lezers. Voor de sectie kozijnen is bovendien verder invulling gegeven aan de succesvolle serie die in handzame flyers de voordelen van houten kozijnen de revue laat passeren.

VHSB

De marketingcommissie van de sectie VHSB heeft in 2017 haar aandacht gericht op online en offline kanalen. Zo is een heel aantal interessante blogs verschenen, die via verschillende online media grif zijn gedeeld. Vorig jaar publiceerde de afdeling in samenwerking met de sectie VHSB drie brochures. In de brochure 'Aardbevingsbestendig bouwen met Houtskeletbouw' worden de voordelen van deze bouwmethode op een toegankelijke manier aan een professionele doelgroep gepresenteerd. De brochure hoopt aannemers en

projectleiders bij gemeenten en woningbouwcorporaties te interesseren voor deze bouwmethode door te laten zien dat houtskeletbouwhuizen de bevingen, die als gevolg van gaswinning in Groningen optreden, uitstekend doorstaan. Ook de brochure 'Montagevoorschrift Houtskeletbouw' zag het licht in 2017. De fel oranje folder moet onveilige situaties en kwaliteitsproblemen bij de montage van houtskeletbouwelementen voorkomen. Ook verscheen een speciale wervingsfolder, die potentiële leden over de streep moet trekken om zich voor lidmaatschap bij de NBVT-sectie VHSB aan te melden. Ook is hard gewerkt aan de voorbereidingen voor het seminar 'Toekomstbestendig bouwen in Groningen'. Dit seminar vond in maart 2018 plaats.

Trappen

Ook voor de sectie trappen werkte de afdeling marketing & communicatie aan marketingactiviteiten. Zo is bijvoorbeeld met de marketingcommissie trappen verder gewerkt aan de site www.trappenvanhout.nl. De site ging in de lente van 2017 online. De bezoeker wordt langs de voordelen van houten trappen geleid en komt uiteindelijk terecht bij de pagina waar de potentiële klant op postcode naar een dichtstbijzijnde trappenspecialist wordt verwezen. Bezoekers worden verder door middel van blogs verleid langer op de site te blijven. In 2018 zal verder aandacht uitgaan naar het vullen van extra pagina's. In 2017 is ook een nieuwe versie verschenen van de brochure 'Stellen van trappen in de woningbouw'. Deze veelgebruikte brochure was aan een herziening toe en helpt, ook in de nieuwe versie, de bouwplaats een veiliger werkplek te maken voor de trappenstellers.

NBvT algemeen

De leden van de NBvT zijn door middel van e-mails en circulaire's op de hoogte gesteld van informatie die voor alle leden interessant was of zou kunnen zijn. Maandelijks verscheen bovendien de digitale nieuwsbrief waarin kort de belangrijkste nieuwswaardige feiten werden aangestipt. Op verzoek van de leden is vorig jaar een zogenaamde corporate brochure verschenen, die vooral zou kunnen worden ingezet bij de werving van nieuwe leden. Ook in 2017 mocht de NBvT weer vier pagina's van de Timmerfabrikant van inhoud voorzien.

Websites

Vorig jaar is iedere week een nieuwe blog op de site van de NBvT verschenen. Deze blogs zijn vervolgens verder verspreid via de zogenaamde thematische microsites die door de NBvT in de lucht worden gehouden. Ook door middel van twitter en LinkedIn werd aandacht gevraagd voor de blogs. Inmiddels zijn de trainingen op het gebied van online media een vast onderdeel van het opleidingsaanbod van de NBvT. Lidbedrijven namen wederom enthousiast deel aan de trainingen.

door:

VDM

Villa in Peize

Houtskeletbouw

Techniek & Innovatie

Techniek & Innovatie ondersteunt de zes productsecties binnen de NBvT. De secties Kozijnen, Buitendeuren en Binnendeuren hebben een permanente technische commissie, de secties Trappen, VHSB en Toelevering hebben een technische commissie die alleen op ad-hoc basis bij elkaar komt. De sectie Kozijnen heeft een collectieve aanpak, de overige secties pakken alleen de grote onderwerpen aan.

Algemeen

Bouwbesluit

Er zijn dit jaar geen wijzigingen doorgevoerd in het Bouwbesluit 2012 die betrekking hadden op de producten van de productsecties van de NBvT.

Wet kwaliteitsborging voor het bouwen

De door minister Blok aangekondigde “Verbetering kwaliteitsborging in de bouw” wordt nauwlettend gevolgd. Wij nemen als NBvT deel aan het “Platform voorbereiding stelselherziening”. In dit platform zijn KOMO, de verschillende brancheverenigingen en verzekeraars vertegenwoordigd. Door deelname is de NBvT vroegtijdig geïnformeerd over “Verbetering kwaliteitsborging in de bouw”. Binnen de NBvT zijn processen in gang gezet zodat de leden hierin meekunnen. Eind 2016 was de verwachting dat de invoeringsdatum mogelijk 1 januari 2018 gaat worden. De Eerste Kamer heeft dinsdag 11 juli 2017 op verzoek van minister Plasterk (Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) besloten de stemming over de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen aan te houden. Op 31 december 2017 is nog niet duidelijk wanneer en in welke vorm deze wet van kracht gaat worden.

Normcommissies

Om er voor te zorgen dat belangen van de leden behartigd worden en de NBvT hen tijdig kan informeren, neemt de NBvT deel aan:

Nationaal (NEN):

- NEN 35100103 TGB houtconstructies
- NEN 35107413 Vochtwering in gebouwen
- NEN 353001 Hout
- NEN 353084 Brandveiligheid bouwproducten
- NEN 353641 Deuren en ramen
- NEN 353641 Inbraakwerendheid
- 3510050007 (Daglichtopeningen)
- Internationaal (CEN):
  - CEN TC 33 WG 1 (Ramen en deuren)
    - TG 06 (productnormen EN 14351-1 en prEN 14351-2)
    - TG 07 (Environmental Product Declarations — Product category rules for windows and pedestrian doorsets)
  - CEN TC 33 WG 7 (Inbraakwerendheid)
  - CEN TC 33 WG 8 (Fire and Smoke)
  - CEN TC 124 WG 5 (prefabricated wall, floor and roof)
  - CEN/TC 127 WG 3 (Brandwerendheid - deuren)
    - TG 03 (Extended application Fire resistance of hinged and pivoted timber doorsets and openable timber framed windows)
  - CEN/TC 175 WG 37 (Stairs)
  - ISO TC 287 (Chain of Custody(CoC))

STIP

STIP is een initiatief van SHR. Uitgangspunt van STIP is, dat een bedrijf kiest voor het aankopen van volledig FSC en/of PEFC gecertificeerd hout. Het ontvangt vervolgens een STIP certificaat waardoor de opdrachtgever vervolgens zekerheid heeft dat álle producten uit deze fabriek van duurzaam geproduceerd hout gemaakt zijn. STIP communiceert zelf als volgt: “Een houtleverancier met het STIP-certificaat handelt uitsluitend in hout uit verantwoord/duurzaam beheerd bos. Dat hoeft de afnemer niet te controleren, want het wordt vastgesteld door een geaccrediteerde certificatie-instelling. Steeds opnieuw, zodat volledige zekerheid bestaat. Een STIP-gecertificeerd bedrijf heeft ervoor gekozen 100% hout uit verantwoord beheerde bossen in te kopen. Het STIP-bedrijf stimuleert en promoot daarmee op ultieme wijze de groei van bestaande duurzame bosbeheersystemen als FSC en PEFC”.

Sectie Buitendeuren

Onderstaande onderwerpen zijn behandeld:

- **werkgroep deur-kozijnconstructies**
Dit is een gezamenlijke werkgroep van de sectie Kozijnen en de sectie Buitendeuren. Er is ervaring opgedaan met het speciaal voor deze werkgroep ontwikkelde testelement en er zijn eisen geformuleerd voor (voor)deurconstructies. Uit testen blijkt dat deze eisen haalbaar zijn. Het testelement zal in 2018 ter beschikking worden gesteld aan toeleveranciers om hierin hun producten te testen. Op het moment dat er van alle producten (sluitwerk, dichtingen en laag reliëfdorpels) twee producten zijn die als set voldoen aan de gestelde eisen, worden de leden hierover geïnformeerd.

- **Herzien BRL 0803**

Een stuurgroep binnen de Sectie Buitendeuren heeft een voorstel uitgewerkt. Uitgangspunt was een leesbaar en commercieel bruikbaar document. Het voorstel is aan SKH aangeboden en met deze organisatie besproken. SKH heeft de begeleidingscommissie een aantal maal bijeen geroepen om de BRL te herzien. Naar verwachting zal er in 2018 een herziene BRL 0803 gepubliceerd worden.

Sectie Binnendeuren

De Sectie volgt de ontwikkelingen binnen Europa met betrekking tot de productnormen voor binnendeuren nauwlettend. De Sectie is vertegenwoordigd binnen de verschillende Europese commissies. De twee belangrijkste (in ontwikkeling zijnde) Europese normen zijn:

- **prEN 14351-2** “Ramen en deuren - Productnorm - Prestatie-eisen - Deel 2: Binnendeuren zonder brand- en/of rookwerende eigenschappen”. Deze Europese norm is de basis voor CE-markering van binnendeur-constructies.
- **NEN-EN 16034** “Voetgangersdeuren, industrie-, bedrijfs- en garagedeuren, en ramen die open kunnen - Productnorm, prestatiekenmerken - brandwerende en/of rookbeperkende kenmerken. Deze Europese norm is de basis voor CE-markering van brandwerende deur- en raamconstructies. Deze productnorm is op 28 oktober 2016 gepubliceerd in het Official Journal van de Europese Commissie. De co-existentperiode gaat in op 1 november 2016 met een overgangstermijn van 3 jaar.

- Ook 2017 heeft in het teken gestaan van kennis nemen van de inhoud van de **EN 15269** serie “Uitbreiding geldigheidsgebied van beproevingsresultaten van brandwerendheid en/of rookwerendheid van deuren en luiken inclusief hang- en sluitwerk”. De technische Commissie heeft zich verder verdiept in deze serie EXAP's, heeft de ontwikkelingen nauwlettend gevolgd en daar waar mogelijk haar invloed uitgeoefend om het praktisch en werkbaar te maken.

- **CE-markeren brand- en rookwerende deur- en raamconstructies**

In oktober 2014 publiceerde de NEN de NEN-EN 16034 “Voetgangersdeuren, industriële, commerciële, garagedeuren en ramen - Productnorm, prestatie-eisen - Eisen ten behoeve van weerstand tegen brand en/of rookcontrole”. Deze productnorm is op 28 oktober 2016 gepubliceerd in het Official Journal van de Europese Commissie. De co-existentieperiode gaat in op 1 november 2016 met een overgangstermijn van 3 jaar. Met andere woorden; brand- en rookwerende raam- en deurconstructies (deur inclusief kozijn) mogen vanaf 1 november 2016 en moeten 1 november 2019 CE gemarkeerd worden.

Sectie Trappen

In januari van 2017 is tijdens een gezellige en educatieve bijeenkomst bij “de Salentein” te Nijkerk afscheid genomen van de heer Piet de Graaf, die gedurende meerdere jaren vanuit het secretariaat van de NBvT, de sectie Trappen op kundige wijze heeft ondersteund. Tegelijkertijd is kennis gemaakt met Jan Hoekstra, die het stokje van Piet de Graaf overneemt.

Er kan op een positieve manier worden teruggekeken op 2017. Door de aantrekkende economie en de toename van projecten in de bouw zijn de orderportefeuilles van de leden algemeen gesproken goed gevuld. De groei van de woningbouw, waarin houten trappen vrijwel altijd worden toegepast, levert volop productie op en zorgt voor een behoorlijke omzetstijging.

Duurzame inzetbaarheid

In de vergaderingen van de sectie trappen is, naast techniek en regelgeving, veel aandacht uitgegaan naar de arbeidsomstandigheden van het personeel. De lidbedrijven willen graag dat vaardigheden en kennis behouden blijven. Een van de geformuleerde oplossingsrichtingen is dit streven te combineren met passende werkomstandigheden voor oudere werknemers, die vervolgens in staat worden gesteld hun kennis over te dragen aan jongere medewerkers.

Ook is er aandacht voor de zwaardere beroepen binnen de branche, zoals bijvoorbeeld trappenstellers, waarbij de leden van de sectie open staan voor verbeteringen die leiden tot minder belasting van het personeel. Afgesproken is dat dit onderwerp binnen de sectie in 2018 een speerpunt zal zijn.

Notitie : “Kraken van een houten trap”

De vorige versie van de notitie “kraken van houten trappen” is aan een kritische blik onderworpen en op punten aangepast. De herschreven notitie wordt alleen in digitale vorm uitgegeven. Houten trappen kunnen door verschillende oorzaken kraken. In de notitie is een definitie gegeven van overmatig kraken. Daarbij wordt uitgegaan van de kwaliteit van het productieproces en het geleverde product. Indien sprake is van overmatig kraken, wordt op basis van coulonce kosteloos een overmatig krakende trap aangepast.

Brochure “Stellen van trappen”

De brochure “Stellen van houten trappen”, die door de leden veelvuldig wordt gebruikt, is opnieuw bekeken, aangepast en geactualiseerd. Om een kwalitatief goed eindproduct te kunnen leveren worden er voorwaarden gesteld aan de aannemer. Hierbij is de veiligheid van de medewerkers van groot belang en er worden dan ook eisen gesteld aan de plaats waar de trap moet worden afgeleverd en gesteld.

In toenemende mate constateren de trappenproducenten helaas dat plannings op bouwplaatsen niet worden gehaald en dat werkplekken niet op orde zijn. Dit vraagt het nodige improvisatietalent van de leverancier van de trap, maar levert desondanks regelmatig verloren uren op. Met het toezenden van de brochure hopen de trappenproducenten dat onduidelijkheid bij de aannemer kan worden weggenomen en er verbetering optreedt.

Bouwbesluit

Het onderwerp “overklauterbaarheid van traphekjes” kreeg in 2017 in de vergaderingen de nodige aandacht. Besloten is een praktijktoetsing te doen samen met adviseurs, die deskundig zijn op het gebied van het bouwbesluit en de interpretatie daarvan. Deze praktijktoetsing levert onder meer op dat door aangebrachte installatievoorzieningen een voor kinderen overklauterbare situatie ontstaat en dat betere afstemming van de verschillende disciplines noodzakelijk is. Voortschrijdend inzicht met betrekking tot de interpretatie van het bouwbesluit zal ertoe leiden dat de individuele producenten in 2018 een geringe aanpassing van traphekjes, in bepaalde situaties en waar nodig, zullen doorvoeren.

Duurzaam bosbeheer

De sectie trappen vindt het zeer belangrijk dat alleen hout uit duurzaam beheerde bossen voor trappen wordt gebruikt. Om dit voor producenten van houten producten en hun afnemers te kunnen garanderen heeft SHR een nieuw instrument ontwikkeld, het keurmerk STIP. Deze certificatie-regeling kan het toepassen van duurzaam hout bevorderen omdat uitgegaan wordt van het principe dat, als hout wordt ingekocht bij een bedrijf dat uitsluitend duurzaam hout verkoopt, de producent voldoet aan de voorwaarden van een chain of custody. Deze werkwijze levert een vereenvoudigde werkwijze op, waardoor de administratieve last vermindert. De sectie Trappen zal zich hier in 2018 verder in verdiepen en zich laten voorlichten, zodat individuele leden vervolgens gefundeerd kunnen beslissen om wel of geen gebruik te maken van dit instrument.

door:

Helwig Timmerfabriek BV

Nieuw Koningsduin in Bakkum

Kozijnen en ramen

Sectie VHSB

Afscheid Piet de Graaf

Op de leden- en deelnemersvergadering van 10 mei '18 bij Kingspan Insulations is, vanwege het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd, afscheid genomen van Piet de Graaf als secretaris van de sectie VHSB. Vanaf de oprichting is Piet bij de VHSB betrokken geweest. Met een grote hoeveelheid kennis op het gebied van kwaliteit, techniek, certificering en regelgeving en veel liefde voor het vak heeft Piet inhoud gegeven aan zijn functie voor de VHSB. Hierdoor is hij niet alleen voor de houtskeletbouwbranche van grote betekenis geweest maar voor heel "hout-bouwend" Nederland! De branche is Piet dan ook veel dank verschuldigd. Het dankwoord van Piet, waarbij hij de open en transparante wijze van omgaan met elkaar binnen de branche prees, werd door de aanwezige leden en deelnemers beantwoord met een langdurig applaus.

Aardbevingsbestendig bouwen met houtskeletbouw

In voorgaande jaren is technisch aangetoond dat door de eigenschappen van houtskeletbouw, deze bouwmethodiek bijzonder geschikt is om aardbevingsbestendig te bouwen in Groningen. Om dit in Nederland bij alle partijen onder de aandacht te brengen is een brochure ontwikkeld die de leden en deelnemers kan ondersteunen in de acquisitie.

De deelname van meerdere partijen aan de NAM "Nieuwbouw Innovatieregeling" heeft er toe geleid dat SKH een publicatie (17-01) heeft gemaakt, genaamd: "Het gedrag van houtconstructies en houtskeletbouw

bij aardbevingen". Indien leden bouwen en produceren volgens in deze publicatie gestelde richtlijnen, valt deze bouwwijze onder hun KOMO-attest met productcertificaat. Dat betekent dat de aangesloten houtskeletbouwers gecertificeerd aardbevingsbestendig kunnen bouwen in het aardbevingsgebied. Bovendien heeft de praktijk geleerd dat de meerkosten royaal vallen binnen de "Nieuwbouwregeling" van de NAM, waardoor de plannen vlot door de procedures lopen.

Om meer publiciteit te genereren voor de unieke eigenschappen van houtskeletbouw, zijn in 2017 plannen ontwikkeld, samen met BuildinG, om in het aardbevingsgebied in 2018 een seminar te houden. Hiervoor zullen onder andere corporaties, gemeenten en aannemers in de regio worden uitgenodigd.

Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb)

Op de leden- en deelnemersvergadering in mei is door Harry Nieman, kwartiermaker private kwaliteitsborging bij het instituut voor Bouwkwiteit, uitgebreid ingegaan op de ontwikkelingen en de gevolgen die invoering van deze wet voor de branche heeft. Dit heeft er onder andere toe geleid dat de VHSB het initiatief heeft genomen om SKH te vragen een URL (0802-0904) te maken voor de montage en afmontage van houtskeletbouw. Deze URL (Uitvoeringsrichtlijn) is inmiddels in concept gereed. Leden kunnen, voordat de wet in werking treedt, zich voor de montage en afmontage laten certificeren, waardoor de productie en de montage te zijner tijd geen specifieke toetsing van een borger behoeven. Dit heeft een positieve invloed op de snelheid van het bouwproces en de kosten. Overigens heeft de inwerkingtreding van de wet vertraging

opgelopen en is de verwachting dat de wet eind 2019 van kracht zal zijn.

BENG (Bijna Energie-Neutrale Gebouwen)

De eisen die zijn vastgelegd in “Energieprestatie BENG” zullen van grote invloed zijn op de manier van bouwen in Nederland. Voor nieuwbouw geldt dat alle vergunningaanvragen per 01-01-2020 aan de BENG-eisen moeten voldoen. We zullen als branche dus voorbereid moeten zijn op deze nieuwe ontwikkeling. Houtskeletbouw heeft wat dat betreft volop kansen, omdat het maken van een thermische schil, met luchtdichtheid en een hoge Rc-waarde, uitstekend past bij houtskeletbouw.

In een interessante lezing heeft Carl-Peter Goossen, directeur Bouwnext, de leden en deelnemers in de vergadering bij Megahout & Plaat uitgebreid voorgelicht over alle aspecten, gevolgen en kansen voor de branche. Duidelijk is geworden dat behalve een goede schil, ook een goed en compact ontwerp en een goede oriëntatie, van grote invloed is op het (kosten)efficiënt behalen van de BENG-eisen.

Werkgroepen

In 2017 zijn een drietal werkgroepen gevormd om belangrijke onderwerpen verder uit te werken. Behalve bestuursleden hebben ook deskundigen uit aangesloten bedrijven zitting genomen in de werkgroepen.

De verdeling van onderwerpen in de werkgroepen is als volgt:

- Werkgroep 1; reframe housing (seminar), innovatie (integratie) en waardecreatie.
- Werkgroep 2; duurzaamheid (biobased en circulair

bouwen), gezondheid/ welzijn en milieu.

- Werkgroep 3; kwaliteit, standaardisatie en capaciteit.

De eerste resultaten zijn in 2017 bereikt, maar zullen in 2018 en volgende jaren verder worden ontwikkeld en uitgerold. Zo worden bijvoorbeeld voorbereidingen getroffen voor het seminar in Groningen, het vormen van een begeleidingscommissie voor een SKH-publicatie biobased HSB en is een gesprek gevoerd met ISSO over het actualiseren en moderniseren van HSB-details. Ook worden ideeën gevormd over het opzetten van een denktank (werkgroep 1) om een visie voor de langere termijn te ontwikkelen.

Alle acties van de werkgroepen zijn erop gericht om HSB beter op de kaart te zetten en om de positie van HSB in de markt te versterken en te optimaliseren. Het doel van alle inspanningen is een grotere vraag naar HSB-producten te creëren en aansluitend de capaciteit te verhogen.

Pilot opleiding voor kaderpersoneel bij Houtbouw 't Zand

Een aantal HSB-fabrikanten constateerde dat bestaande bouwkundeopleidingen onvoldoende aandacht besteden aan het bouwsysteem houtskeletbouw met alle bijbehorende aspecten. Dit heeft ertoe geleid dat in samenwerking met Houtbouw 't Zand en ingenieursbureau Boorsma een pilot is opgezet voor kaderpersoneel. De conclusie is dat de pilot waardevolle input heeft opgeleverd. Zo is duidelijk geworden dat er behoefte is aan een brancheopleiding HSB op MBO-4/ HBO-niveau voor indirecte functies zoals werkvoorbereiding, calculatie, projectleiding etc. Voor meer directe functies op MBO-2/3-

niveau heeft Houtdatwerkt een scala aan mogelijkheden met meerdere modules waar uit gekozen kan worden.

Leden en deelnemers

In 2017 zijn 2 nieuwe leden en 2 nieuwe deelnemers aan de sectie VHSB toegevoegd.

Uitbreiding bestuur

In het sectiebestuur van de VHSB is de vacature voor sectiebestuurder bouwende leden ingevuld. De heer Leon Janssen van Janssen-Bouw uit Etten-Leur heeft zitting genomen in het bestuur. Daarmee hebben vier leden zitting in het bestuur en is er nog plaats voor één lid. Gedurende langere tijd heeft het sectiebestuur geen afgevaardigde gehad in het Hoofdbestuur van de NBvT. In 2017 heeft de heer Rob Dekker van Houtbouw 't Zand deze taak op zich genomen.

Stuurgroep Kwaliteit VHSB

Montagevoorschrift houtskeletbouw

De definitieve brochure “Montagevoorschrift houtskeletbouw” is als drieluik gedrukt en verspreid onder de leden. In dit voorschrift worden aspecten met betrekking tot logistiek, veiligheid, werkplekorganisatie en kwaliteit behandeld. Hieraan worden richting aannemer de nodige voorwaarden gesteld. Door deze brochure worden genoemde aspecten onderdeel van de contractvorming, waardoor veiligheid en kwaliteit bij de montage van de houtskeletbouwelementen de nodige aandacht krijgen.

Houtpercentage bij Rc-berekeningen

In de markt zijn er bij leveranciers en adviseurs verschillende benaderingen voor de bepaling van het houtpercentage in HSB-elementen. Hierdoor ontstaat de situatie dat voor gelijke elementen verschillende Rc-waarden worden gehanteerd. Om uniformiteit te krijgen in de bepaling van het houtpercentage, is SKH gevraagd over dit onderwerp een publicatie te maken. Het concept hiervoor is gereed en kan in 2018 definitief worden gemaakt.

Folies

Omdat opdrachtgevers fabrikanten vragen om 25 jaar garantie te geven op hun dakelementen, worden er gesprekken gevoerd met leveranciers van folies. In principe zouden dan ook de toegepaste folies aan deze garantievoorwaarde moeten voldoen. In 2018 zal nader aan dit onderwerp aandacht worden gegeven.

SoVist (Sound and Vibrations in Steel and Timber)

In november is na een ontwikkelingsperiode van 15 jaar de ontwerptool voor het bepalen van geluid en trillingen in knooppunten van lichte constructies in woongebouwen gepresenteerd. Vanuit de Stuurgroep Kwaliteit is meegewerkt aan de totstandkoming van SoVist. Door middel van (gratis) software kan in de ontwerpfase reeds worden bepaald of de detaillering en materiaalkeuze zal voldoen aan de voorschriften.

Houtvochtpercentage

De praktijkproeven en de rapportage van de proef in Holten, waarbij gedurende enkele jaren het houtvochtgehalte en de temperaturen in de sporen van de dakelementen op verschillende plaatsen zijn gemeten, zijn afgerond. Ook zijn de temperaturen onder PV-panelen gemeten. In de zomermaanden liep de temperatuur op tot max. 76,5 °C, terwijl de temperatuur onder de dakpannen opliep tot max. 64,5 °C. Het hoogst gemeten houtvochtpercentage (in december/januari) bedraagt 12,7%. Duidelijk is dat in de gebruiksfase het houtvochtpercentage daalt ten opzichte van het percentage in de productiefase. Daarmee blijft ook in de gebruiksfase het vochtpercentage ver beneden de gestelde limiet van 15% (+2-4%).

Sectie Kozijnen

Binnen de sectie Kozijnen werken, onder de technische commissie, verschillende werkgroepen. Iedere werkgroep bestaat uit ten minste één lid van de technische commissie Kozijnen, mensen uit de eigen achterban, zo nodig aangevuld met deskundigen van het specifieke onderwerp. De technische commissie wordt ondersteund door de afdeling Techniek & Innovatie van de NBvT.

De volgende onderwerpen spelen een rol binnen de verschillende werkgroepen:

- **KVT-online**

De KVT-online” is per 1 december 2015 online beschikbaar in de vorm van een webapplicatie. In 2016 zijn er een tweetal updates geweest om het de KVT-online nog beter af te stemmen op de gebruiker.

- **CE-markeren**

Zoals bij de Secties Binnendeuren en Buitendeuren zijn ook binnen de Sectie Kozijnen de ontwikkelingen rondom de NEN-EN 16034 met belangstelling gevolgd. In 2016 zijn informatiebijeenkomsten gehouden om de leden te informeren over het toe te passen brandwerend glas en CEmarkering van brand- en rookwerende deur- en kozijnconstructies. Besloten is een licentiesysteem op te gaan zetten waarbij de NBvT licentiegever wordt en de leden de rol van licentienemer krijgen. Op deze manier kunnen de leden een en ander met weinig inspanningen implementeren en neemt de NBvT al het werk voor het opzetten er uitwerken ervan voor haar rekening.

- **KVT+ details**

Er is een nieuwe serie details uitgewerkt onder de werktitel KVT+ detaillering. Het betreft details geschikt voor triple glas en met een U-waarde < 1.0. Resultaten worden naar verwachting rond de Bouwvak van 2018 aan de leden gepresenteerd.

- **Deur- kozijnconstructies**

Dit is een gezamenlijke werkgroep van de Sectie Kozijnen en Sectie Buitendeuren. Er is ervaring opgedaan met het speciaal voor deze werkgroep ontwikkelde testelement en er zijn eisen geformuleerd voor (voor)deurconstructies. Uit testen blijkt dat deze eisen haalbaar zijn. Het testelement zal in 2018 ter beschikking worden gesteld aan toeleveranciers zodat zij hierin hun producten kunnen testen. Op het moment dat er van alle producten (sluitwerk, dichtingen en laag reliëf dorpels) twee producten zijn die als set voldoen aan de gestelde eisen, gaan de leden hierover geïnformeerd worden

▪ **Single Part Production**

In 2016 is een QuickScan uitgevoerd om:

- ervaring op te doen met het lijmen van verf;
- aan de hand van de uitkomst beoordelen of;
- er (grote) verschillen zitten tussen het lijmen van onbehandelde kozijnonderdelen en kozijnonderdelen die van een verfsysteem zijn voorzien;
- er (grote) verschillen zitten tussen de verschillende laksystemen en BRL 0819 systemen;
- het afwerken van kozijnen in onderdelen mogelijk is met de bestaande producten (BRL 0817 en BRL 0819).

Als een timmerfabriek Single Part Production gaat implementeren, zullen niet alleen de kozijn-onderdelen, maar ook de raamonderdelen voorafgaande aan het opsluiten behandeld worden. Omdat ramen met andere producten (lees lijmen) opgesloten worden, kan voor ramen geen gebruik gemaakt worden van de resultaten van de QuickScan kozijnen. Omdat houten buitendeuren op een zelfde manier gelijmd worden als ramen, geven de onderstaande resultaten een indruk voor het in onderdelen afwerken van houten buitendeuren.

Qua opzet is de QuickScan ramen gelijk aan die van de kozijnen. Er is in deze QuickScan uitsluitend gekozen voor eenlaags systemen, omdat is gebleken dat de investeringen voor een meerlaags systeem vele malen hoger uitvallen. Daarnaast is er in deze QuickScan gekozen voor alternatieve lijmen (deels producten in ontwikkeling) die beter geschikt zouden zijn voor het opsluiten van ramen dan de bestaande BRL 0819-producten.

Conclusie QuickScan ramen

Het is mogelijk om met alternatieve lijmen in combinatie met verfsystemen ramen in onderdelen af te werken en hierbij nog een sterke raamverbinding te realiseren. Dit verschilt echter sterk per houtsoort / verfsysteem. Met PVAc-lijm lijkt het moeilijk om ramen in onderdelen af te werken en daarbij nog een sterke raamverbinding te realiseren.

SKH-protocol

Als een timmerfabrikant Single Part Production wil gaan toepassen, moeten de spelregels vooraf duidelijk zijn. Samen met SKH en SHR is er een protocol uitgewerkt. Dit protocol bestaat uit een aantal stappen. Als al deze stappen met een positief resultaat zijn doorlopen, mag de timmerfabrikant Single Part Production implementeren.

Tot slot

Een aantal timmerfabrieken wil volautomatisch met een lijmrobot lijm gaan aanbrengen in kozijn- en raamverbindingen. Omdat het niet wenselijk is om lijm te wisselen voor kozijnen en voor ramen, wil men graag één lijm gaan gebruiken voor beide verbindingen. Als de resultaten van de QuickScan kozijnen en de resultaten van de QuickScan ramen naast elkaar gelegd worden, zijn verrassende conclusies te trekken. Qua sterkte van de onbehandelde proefstukken zijn de BRL 0819-producten gelijk aan de huidige toegepaste PVAc-lijmen.

Op basis van de uitgevoerde QuickScan “Kozijnen afwerken in onderdelen” hebben de betrokken partijen mogen concluderen dat het mogelijk is om met de bestaande BRL 0819 lijmen in combinatie met bestaande BRL 0817 verfsystemen een sterke verbinding te creëren waarbij ook de hechting tussen de lijm en verflagen goed is. Wel is het goed om te vermelden dat er tussen de combinaties verschillen zitten.

- **Herzien BRL 0801**

SKH heeft de begeleidingscommissie BRL 0801 bijeengeroepen, De begeleidingscommissie is een aantal malen bijeen gekomen. De belangrijkste wijzigingen zullen worden:

- opnemen van bergingsdeurkozijn en inpandige woningtoegangsdeurkozijn
- toevoegen van Concept II+ (In voor- of aflak en beglaasd);
- 3 prestatie niveaus; verbouw (renovatie) niveau, nieuwbouw niveau en energiezuinig niveau (alleen in concept II+ t/m IV);
- het vastleggen van competenties.

Naar verwachting zal er in 2018 een herziene BRL 0801 gepubliceerd worden.

- **Technische circulaires**

In 2017 is een beperkt aantal technische circulaire uitgegeven, waaronder:

- aankondiging en (later) de presentaties van de Informatiebijeenkomsten “Welk glas waar toepassen”;
- een aanvulling op de AOK 001 “Brandwerende gevelementen” voor een type glas;
- communicatie over producten die leiden tot procesverbetering.

Sectie Toelevering

De Sectie Toelevering is de jongste sectie binnen de NBVT, opgericht begin 2016. In 2017 hebben er (te) weinig activiteiten plaats gevonden, mede veroorzaakt door het ontbreken van een voorzitter.

Milieu, grondstoffen, klimaat en energie

In 2017 zijn negen branche specifieke houtproducten extra aan de NMD toegevoegd

Nadat in 2016 een grote stap gezet is om zeventien producten een plaats te geven in de Nationale Milieu Database (NMD), volgden in 2017 nog eens negen branche specifieke producten: zes HSB varianten en drie extra kozijnvarianten. Belangrijk voor de branche, in verband met de MPG grenswaarde van '1' die 1 januari 2018 van kracht is geworden. De Milieuprestatie Gebouwen geeft aan wat de milieubelasting is van de materialen die in een gebouw worden toegepast.

De NBVT heeft onder andere zitting in de beleidsadvies commissie (MBG) van de Nationale Milieudatabase en blijft structurele verbeteropties inbrengen.

'Actieplan Bos en hout', bestand uit 3 projectplannen

2017 was het jaar waar de ambities van het 'Actieplan bos en hout', het plan met 20 partners uit de bos en hout sector, om te zetten naar concrete projecten. Daartoe is door de VVNH en de NBvT een projectplan 'Meer met hout in de bouw' opgesteld om tot nadere uitvoering en middelen te komen. De ambities zijn:

1. Vermijden van CO₂ uitstoot en milieu-impact door een groei van 1.500 naar 10.000 grondgebonden woningen in 2025 door licht, prefab en industrieel te bouwen met hout. Dit streefgetal wordt gerealiseerd door een gemiddelde CO₂ reductie van 42% per woning. Overigens kan de CO₂ opslag in hout hier nog bij opgeteld worden.
2. CO₂ uitstoot en milieu-impact vermijden door 10% meer hout in kunstwerken en objecten in de grondweg- en waterbouw (gww) toe te passen door verbetering of vernieuwing.
3. Het hoogwaardig gebruik van Nederlands hout voor de bouw, dat binnen 15-30 jaren kan 'hergroeien' binnen Nederland en ontwikkeling van breed toepasbare standaard, industriële circulaire- en biobased bouwsystemen en gww-toepassingen.
4. De ontwikkeling van een breed toepasbare standaard, industriële circulaire- en biobased bouwsystemen en gww-toepassingen
5. Voldoende beschikbaarheid van up-to-date milieudata van biobased bouwmaterialen in de Nationale Milieudatabase om 'de betere keuzes' zichtbaar te maken

Transitieagenda circulair bouwen

Naar aanleiding van het grondstoffenakkoord, dat ook door de NBvT is ondertekend, zijn in 2017 onder andere door de overheid, vijf transitieagenda's geformuleerd. Hiervan zijn twee uiterst relevant vanwege de gerichtheid op de bouw en de biomassa en food. Het grondstoffenakkoord geeft richting aan wat Nederland kan en moet doen om zuiniger en slimmer met onze grondstoffen, producten en diensten om te gaan en zo de ambitie - Nederland circulair in 2050 - te halen. In samenwerking met de VVNH en Stichting Ecobouw Nederland is invloed gezocht om, naast de technische circulaire kringloop, ook de biologische kringloop op de agenda's te houden. Gezien de veelheid aan partijen en belangen die rond deze agenda's samen kwamen, was dit een lastige zaak. Het plan 'Meer met hout in de bouw' is samen met de VVNH gepitched bij de

werkgroep die de transitieagenda bouw opstelde. Deze inspanning heeft in 2017 nog niet geleid tot een toekenning van projecten.

Convenant bevorderen duurzaam bosbeheer

Als medeondertekenaar en van het convenant 'Duurzaam bosbeheer' heeft de NBvT zitting in diverse werkgroepen binnen het convenant. Het convenant zet in op:

1. Het verkleinen van risico's van Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO), door naast aandacht voor de 'planet' in de bedrijfsvoering (nog) meer aandacht te hebben voor 'people'.
2. De handelsketen, het bevorderen van de efficiëntie van Chain-of-custody standaarden.
3. De stimulering van de algehele markt vraag naar duurzaam hout.
4. Het versterken van business-cases voor duurzaam bosbeheer.

Erkende maatregelenlijsten Activiteitenbesluit

Medio 2016 zijn de houtverwerkende sectoren, naast andere sectoren, benaderd door het ministerie van I&M, VNO-NCW en Infomil (RWS) om invulling te geven aan de zogeheten Erkende Maatregelenlijsten. Hiermee wordt het voor bedrijven makkelijker te voldoen aan reeds langer bestaande wetgeving ten aanzien van energiebesparing. De overheid zal de komende jaren zwaarder inzetten op de naleving van de wetgeving. De formalisering van de Erkende maatregelenlijsten voor de sector 'Meubels en Hout' heeft in 2017 plaatsgevonden en daarmee zijn de maatregelenlijsten per 1 januari 2018 van kracht.

door:

Trappenfabriek Vermeulen BV

Gasthuiskwartier in Den Bosch

Trappen

Sociaal

Ondersteuning op Arbogebied is al jaren een vast onderdeel van de dienstverlening van de NBvT. Ons doel is hierbij om leden te inspireren om veiligheid verder op te pakken en ondersteuning te bieden bij het werken aan veiligheids- en gezondheidsverbeteringen. Twee hulpmiddelen staan hierin centraal: de erkende branche RI&E en de sectorale Arbocatalogus. Maar ook met voorlichting, aan specifieke groepen of individueel, ondersteunden wij de leden. Ook werden weer bij diverse bedrijven de nulmetingen veiligheid verricht. Door een actieve helpdesk is ook in 2017 expertise beschikbaar gesteld om de volgende stap met veilig en gezond werken te maken.

Branche gaat zelf aan de slag met Arbo

De verantwoordelijkheid voor veilig en gezond werken ligt bij de ondernemers en medewerkers. Vanuit de Arbobet geldt een zorgplicht en dat betekent dat ondernemers zelf aan zet zijn om zaken zoals de RI&E, het plan van aanpak, maar ook deskundigheid van de preventiemedewerker en voorlichting en scholing voor medewerkers te regelen. Door Arbozaken te bespreken met de medewerkers ontstaat draagvlak voor maatregelen en kunnen praktische suggesties en ideeën opkomen die het bedrijf verder verbeteren.

Zelfwerkzaamheid in de bedrijven wordt gezien als een logische invulling van de zorgplicht. Dat betekent dat inspectie SZW handhaaft bij overtredingen, maar al jaren niet meer de functie van 'wijkagent' heeft waar bedrijven ook te rade kunnen gaan voor advies. NBvT heeft de advies- en supportfunctie steeds meer opgebouwd en is ook op Arbogebied een volwaardig adviseur met kennis van zaken.

Houtstof campagne

Houtstof is een thema dat in 2017 extra aandacht heeft gekregen. In onze sector ontkomen we tijdens productieprocessen niet aan houtstof en het is niet altijd eenvoudig om hier iets aan te doen. Houtstof kan schadelijk zijn voor medewerkers en aandoeningen aan luchtwegen veroorzaken. En het kan bovendien explosierisico's opleveren, bijvoorbeeld als een afzuiginstallatie onvoldoende veilig is uitgevoerd. Met een voorlichtingscampagne hebben we houtstof onder de aandacht gebracht.

Cursus Veilig en Gezond Werken

Voor medewerkers geldt vanuit de cao (art 52 punt 2) een scholingsplicht: nieuwe medewerkers moeten de cursus 'Veilig en Gezond Werken' volgen. Voor deze groep (en voor medewerkers die al langer in het bedrijf werken) is in 2017 een nieuwe cursus ontwikkeld. In deze cursus wordt veilig en gezond werken voor medewerkers aantrekkelijk gemaakt.

Versterken vanuit de basis

Het werken aan veilige en gezonde arbeidsomstandigheden is nooit klaar. Er zijn stappen gezet in de goede richting, maar bedrijven groeien en activiteiten en afdelingen veranderen, waardoor ook risico's in beweging zijn. Blijvende aandacht voor Arbo helpt om te zien waar verbeterpotentieel ligt in bedrijven. De Arbo ondersteuning vanuit NBvT kan u hierbij ook in 2018 helpen.

Cao-onderhandelingen

Vanwege het aflopen van de cao voor de timmerindustrie in maart 2017, is in het laatste kwartaal van 2016 met de vakbonden oriënterend overlegd. In dit overleg zijn wederzijdse agendapunten geïnventariseerd. De daadwerkelijke cao-onderhandelingen zijn begin 2017 gestart. Wel besloot de redactiecommissie cao al in 2016 een tussentijdse wijziging in de cao-teksten door te voeren. Gewijzigde wettelijke bepalingen vereisten namelijk een actualisatie van enkele tekstgedeelten. De cao Sociaal- en Werkgelegenheidsfonds heeft een looptijd van 1 januari 2014 tot en met 31 december 2018.

Opleidingen & Cao

De vertegenwoordiging en activiteiten van de NBvT op het gebied van opleidingen bestonden onder andere uit de volgende onderdelen.

Opleidingenconsultatie tijdens de regiobijeenkomsten voorjaar 2017

Uit de consultatie blijkt dat lidbedrijven de volgende zaken belangrijk vinden:

- Het imago van de branche zit veel leden erg hoog, men voelt zich daar ondergewaardeerd. En dat terwijl men tevens constateert dat er zoveel positieve ontwikkelingen binnen de branche gaande zijn. Te denken valt onder andere aan industrieel bouwen, het feit dat hout een hernieuwbaar materiaal is en dat het valt onder het biobased label. Onbekend maakt onbemind, en de uitstraling kan anders. Het is volgens de leden mede daardoor moeilijk voldoende kwalitatief goede en gemotiveerde leerlingen op MBO niveau te vinden en te binden. Laat staan op HBO en universitair niveau.
- Structurele samenwerking tussen bedrijfsleven, opleidingsbedrijven en scholen wordt als de basis gezien om het imago van de industrie op te vijzelen. Daar is nog het nodige te winnen. Iedere regio heeft daarbij zijn 'eigenheid'.
- De belangrijkste knelpunten wat betreft vaardigheden zijn: de interne opleiding tot werkvoorbereider, kennisoverdracht tussen generaties, mentaliteit van jongeren en het aanleren van nieuwe vaardigheden. Denk bij dat laatste aan vakinhoudelijke vereisten als BIM, LEAN, QRM en basisvak kennis. En daarnaast ook meer zachte vaardigheden als innovatief vermogen, communicatie, samenwerken, meedenken en leidinggeven.
- Daarnaast is een blijvend lerend vermogen van medewerkers nodig om bij te blijven, zich verder te ontwikkelen of de kennis te verbreden ofwel het door te groeien naar leidinggevende posities. Ook

daarbij wordt door een aantal bedrijven het voor de langere termijn binden van medewerkers met een hogere opleiding als een probleem gezien.

- Om innovatie en marketing op een hoger niveau te brengen en de concurrentie van andere industrieën (materialen) het hoofd te bieden, vindt men de aansluiting bij het hoger onderwijs (HBO en WO) belangrijk. Men ziet tevens dat hout daar niet de plaats heeft die het verdient, het onderwerp komt vaak slechts ad hoc aan de orde. En ook hier geldt: onbekend maakt onbemind.

Feestelijke afronding 1e lichting van de Managementopleiding Industrieel Bouwen met Hout

De eerste lichting van de Managementopleiding Industrieel bouwen is na twee jaren, dertig opleidingsdagen, én intensieve eindopdrachten en presentaties afgesloten. Naast de twee modules in het eerste jaar zijn ook de twee modules in het tweede jaar volledig vernieuwd. Dit heeft wederom vanuit de NBvT de nodige aandacht gevraagd. De felicitaties voor de gediplomeerden, we zijn trots op wat de deelnemers hebben geleerd en neergezet!

De organisatie van deze opleiding staat nu. Voor de tweede lichting, te starten in 2018, kan de NBvT met de examen- en begeleidingscommissie zich beroepen op een opleidingscoördinator met een groep van vijftien enthousiaste docenten, een ijzersterk format en lesmateriaal. De focus verlegt zich nu naar het fijnlijpen van de examinering, blijvend updaten waar wenselijk en verdere professionalisering van de opleiding.

Commissie opleidingen en arbeidsmobiliteit

In deze commissie komen de negen samenwerkingsverbanden, verenigd in de Houtcirkel, SSWT en Hout*datwerkt* onder voorzitterschap van de NBvT bijeen om de ontwikkelingen en acties vanuit de diverse partijen met elkaar af te stemmen.

De onderwerpen en acties die aan bod kwamen, richtten zich onder andere op: instroombevordering en leerlingenaantallen, ontwikkelingen in het VMBO 'Bouwen, wonen en Interieur', het opleidingsaanbod, timmer-specifieke keuzedelen in het MBO zoals QRM en procesoptimalisatie en modernisering van het lesmateriaal (binnen de Branche Kwalificatiestructuur), EVC, jeugdloon in de cao, het trainen van praktijkopleiders en regionale initiatieven.

Ook hebben alle leden van de commissie geholpen een invulling te geven aan de opleidingenconsultatie tijdens de Regiobijeenkomsten voorjaar 2017.

S-BB en marktsegment Hout en Meubel, het industrieel produceren met hout in het MBO

De NBvT zit binnen het S-BB (Samenwerkingsverband Beroepsonderwijs en Bedrijfsleven) het zogeheten marktsegment Hout en Meubel voor, bestaande uit brancheorganisaties, scholen en werknemersorganisaties. Dit is de plaats waar de wettelijke zaken ten aanzien van opleiding hun beslag krijgen. Denk aan de formele wijzigingen ten aanzien van de inhoud van opleidingen,

keuzedelen, examinering en het erkennen van leerbedrijven. Belangrijke thema's dit jaar waren:

- Een reparatie van het dossier voor erkenning van type leerbedrijven die niet goed in het dossier waren opgenomen, zoals trappenfabrikanten
- Wildgroei- en overlap van keuzedelen.
- Erkenning van opleidingsbedrijven.
- Pilots met certificeren van keuzedelen of onderdelen van MBO opleidinge.
- Oriëntatie op wijzigende vereisten medewerkers richting 'procesoperator'.

Start van het RIF-project om de opleiding tot werkvoorbereider te moderniseren en leerlingenaantallen te vergroten

Het Hout en Meubileringscollege heeft samen met ROC Twente, Hout*datwerkt*, de NBvT en zestien bedrijven, de subsidie voor het vier jarig RIF-project (een Regionaal Investerings Fonds project van ca. achthonderduizend euro) toegewezen gekregen. Het project is mei 2017 van start gegaan en er zijn werkgroepen met bedrijven gevormd, onder andere rond de ontwikkeling van keuzedelen. De NBvT ziet toe op deze ontwikkeling als medeaanvrager en lid van de klankbordgroep.

Cao's voor de Timmerindustrie

In 2017 bestond de NBvT cao onderhandelingsdelegatie opnieuw uit de heren H. Zwaanenburg (voorzitter cao overleg) en de heren L. Verweij en M. Nijenhuis. Op 10 april 2017 werd na drie onderhandelingsrondes een cao akkoord bereikt voor een nieuwe looptijd van een jaar voor

de (arbeidsvoorwaarden) cao voor de Timmerindustrie; namelijk van 1 april 2017 tot en met 31 maart 2018.

Daarnaast werd de looptijd van de cao Sociaal en Werkgelegenheidsfonds Timmerindustrie (cao SWT) verlengd met de maximale termijn; tot en met 31 maart 2022. De cao onderhandelingen verliepen in goede sfeer.

Wij hebben ingezet op een loonsverhoging van 1% per 1 juli 2017. Daarmee zou de (inmiddels gestegen) koopkracht van werknemers meer dan behouden blijven en zou er ruimte komen voor de werkgevers om te investeren. Immers, er werd inmiddels weliswaar meer winst gemaakt maar de bedrijven zouden in 2017 nog aan het bijkomen zijn en zich herpositioneren van de klappen. De groei prognoses van de EIB werden voor 2017 en 2018 naar beneden toe bijgesteld. Daarnaast ondervindt de timmerindustrie veel hinder van concurrentie in kunststof. De vakbonden zetten in op een loonstijging van resp. 2,5% en 1,75% en een structurele verhoging van 30 euro. Uiteindelijk werd een loonafpraak gemaakt voor een structurele loonsverhoging van 1,75 % (resp. per 1 mei 2017 met 0,75% en op 1 oktober 2017 met 1,00%.)

Eén van onze voorstellen, het aanpassen van de overwerkregeling, werd overgenomen. Hierdoor kunnen nu ook alle overgewerkte uren uitbetaald worden. Hieraan koppelden wij het verkopen van ATV uren. Nieuw is dat nu jaarlijks maximaal 115 ATV-uren verkocht mogen worden tegen een toeslag van 25%.

Dan, na eerdere jaren van onderhandelingen over dit onderwerp, kon uiteindelijk een volledige nieuwe tabel “reiskosten voor het woon-werkverkeer” worden ontworpen.

De vakbonden wensten de salarissen van de allerjongste werknemers tijdens vakopleiding naar een meer marktconform salaris te brengen. Om hiermee beter te kunnen concurreren in een krappe arbeidsmarkt en om de jeugdigen te stimuleren om (verdere) vakopleiding willen volgen, konden wij hierover afspraken maken. Ook gaat dan de SSWT deze opleidings-deelname extra stimuleren. Een noodzakelijke inhaalslag werd gemaakt op de uitkeringsbedragen voor de collectieve ongevallen. Deze werd nu verhoogd naar een marktconform niveau..

Protocolafspraken

Naast cao afspraken werden ook protocolafspraken gemaakt. In de loop van 2017 zouden deze een verdere vervolg krijgen; hetzij door de politiek hetzij als resultaat van werkgroepen.

Generatiepact en duurzame inzetbaarheid

De NBvT sprak haar zorg uit over het betaalbaar houden van de oudere werknemer en de bestaande ontsiaatregelen. Ook de vakbonden wensten te overleggen hoe de oudere werknemer gezond en veilig het einde van zijn loopbaan kon halen door mogelijk minder te gaan werken.

Vanuit deze gedeelde behoefte spraken cao partijen af gezamenlijk onderzoek te doen om een collectieve regeling te ontwerpen voor een Generatie pact afspraak in combinatie met duurzame inzetbaarheid. Uitgangspunten en doel van het Generatiepact was: oudere werknemers kunnen minder gaan werken, krijgen daarvoor een gedeeltelijke financiële compensatie en hierdoor ontstaat ruimte om jongere werknemers aan te trekken. Vóór 1 april 2018 zouden voorstellen gemaakt zijn t.b.v. de cao ronde 2018.

Organisatie

*Besturen, ereleden, commissies, kantoor NBvT,
vertegenwoordigingen per 31 december 2016*

Hoofdbestuur, ereleden en sectiebesturen

Hoofdbestuur

H. Dannenberg (Sectie Buitendeuren)
C. Hendriks (Sectie Binnendeuren)
E. van Leeuwen (Jong Management)
J. Mullié (Sectie Trappen)
M. Nijenhuis (Sectie Toelevering)
R. van den Oudenrijn (Sectie Kozijnen)
M. Wijma (voorzitter)
R. Dekker (VHSB)

Ereleden

K. de Groot
J. Harryvan
Th. Jacobs
T. Jansen
W. Kuin
J. Muller
M. van de Vin

Sectiebestuur Kozijnen

R. Groothuis
W. Helwig
F. van Houten
P. de Lange
R. van den Oudenrijn (waarnemend voorzitter)
M. Traas
L. Veerman (voorzitter)
R. van Wijngaarden (vertegenwoordiger in Marketingcommissie)

Sectie VHSB

J. Lichtenberg (onafhankelijk voorzitter)
G. Beltman
R. Leusink
E. de Munck
L. Janssen
R. Dekker
M. Timmer
B. Geerts

Sectie Buitendeuren

Th. van den Berg
H. Dannenberg
X. Gunnewijk
P. Huitema
J. Kersten
V. van de Vrie
J. Weekamp
M. Wijma (voorzitter)

Sectie Binnendeuren

R. van Dooren
J. van Gool
D. Gijsman
P. Huitema
B. Krepel
P. van Loenhout (voorzitter)
A. Schouten
E. Theunis
M. Wijma
C. Hendriks

Sectie Trappen

J. van Wensen (voorzitter)
H. Sep
R. van der Veen
H. Diekema
R. Wagelaar
W. Kuperus
J. Mullié
N. Dix
F. van Sambeek
G. Hek
H. Hek
R. Verdonk
M. Beuzenberg
P. van de Coolwijk
H. Ruiter
J. van Haaster

Sectie Toelevering

(Sectie in oprichting)
M. Nijenhuis

Jong Management

G.H. de Vries (voorzitter)
R.W. Scholten
L.B. Schennink
E. van Leeuwen
Vacature

Commissies

Sociale Commissie

J. Bours
L. Muntinga
G. Roo
H. Sep
L. Verweij (cao-onderhandelaar)
J. Vlassak
M. Willemsen
J. Zwaanenburg (voorzitter, cao-onderhandelaar)
Vacature Sectie Buitendeuren
Vacature Sectie VHSB

Technische Commissie Kozijnen

A. Driessens
F. Helwig
G. Lamberts
T. de Ruiter
W. Suiker

Technische Commissie Binnendeuren

M. Broertjes
G. Dekens
T. Donkers
H. Heusinkveld
P. Huitema (voorzitter)
H. Kloezeman
J. Lückers
H. Rademaker
B. Wauters

Technische Commissie Buitendeuren

Th. van den Berg
M. Broertjes
H. Dannenberg (voorzitter)
Th. Meijerink
M. Mulckhuijse
P. Huitema

Stuurgroep Kwaliteit van de sectie VHSB

A. Brinks
R. Dekker
J. Hoekstra
E. Postema
G. Visser
H. Osinga

PR groep van de Sectie VHSB

W. Hijmissen
P. Looper
E. De Munck
J. Hoekstra
J. Hoeksma
M. Bakker
S. Broekema

Marketing commissie kozijnen

M. van Wijngaarden
M. Dieleman
M. van Dijk
L. Andeweg
R. Verweij

Marketing commissie trappen

J. van Wensen
H. Sep
R. Wagelaar
H. Diekema
R. van Veen

Commissie Opleiding en Arbeidsmobiliteit

G. Koster (Samenwerkingsverband opleiding Timmerindustrie Regio Oost)
J. den Engelsman (SPTM BV)
R. Oerlemans (Bos MTI Opleidingen)
R. van Geel, R. Goosensen (Espeq Hout BV)
M. Willemsen (Technopark Educatie BV)
M. van der Vlies (SWW Houtindustrie Midden NL)
G. Oonk (OBD-Timmerindustrie)

P. Koppelaar (Revabo Oosterbeek)
M. van Dorrestein (RTC Hardenberg)
M. Fledderman (NBvT – voorzitter)

Examen- en begeleidingscommissie Managementopleiding Industrieel Bouwen met Hout

E. van Leeuwen
R. Scholtens
T. Schoonderwoerd
M. Wijma
F. de Boer
R. Goosensen
G. Bouwman
M. Fledderman (voorzitter)
J. Zwaanenburg

Europese en nationale Normcommissies

- 35100103: TGB Houtconstructies (A. Jorissen, A. Terpstra)
- 35107413: Vochtwering in gebouwen (P. de Graaf)
- 353001: Hout (P. de Graaf)
- 353084: Brandveiligheidsaspecten bouwproducten en bouwdelen (G. Buitenhuis)
- 353641: Deuren en ramen (G. Buitenhuis)
- 353642: Inbraakwerendheid gevelelementen (G. Buitenhuis)
- CEN TC/33 WG1 (ramen en deuren) (G. Buitenhuis)
- CEN TC/33 WG7 (inbraakwerendheid) (G. Buitenhuis)
- CEN TC33 WG1 TG 7 PRC Workgroup (M. Fledderman)
- CEN TC/33 WG8; AHG Fire and smoke (G. Buitenhuis)
- CEN TC/124 WG5, Prefabricated wall, floor and roof elements (A. Terpstra)
- CEN TC/175 WG37 (trappen) (P. de Graaf)
- NEN ISO/TC 287 'Chain of Custody(CoC) of forest-based products' (E de Munck)

Vertegenwoordigingen

Stichting Keuringsbureau Hout

C. Hendriks (College van Deskundigen)
W. Olthof (College van Deskundigen)
G. Buitenhuis (College van Deskundigen)
P. de Graaf (College van Deskundigen)

Vertegenwoordigingen speerpunt opleiding en arbeidsmobiliteit

SBB Marktsegment Hout en Meubel:
M. Fledderman (voorzitter)
VNO-NCW Commissie
Beroepsonderwijs (CBON):
M. Fledderman
Raad van Toezicht HMC:
M. Fledderman
College van Toezicht Hogeschool Utrecht,
Technische Bedrijfskunde:
M. Fledderman

Vertegenwoordigingen speerpunt grondstoffen

SBK, milieuprestatiecommissie
bouw en GWW (MBG):
M. Fledderman
SBK, pilot harmonisatie kozijnen:
J. Zwaanenburg, M. Fledderman
Actieplan Bos en Hout:
M. Fledderman
Convenant Duurzaam Bosbeheer:
J. Zwaanenburg
Grondstoffenakkoord:
J. Zwaanenburg, M. Fledderman
Ministerie I&M / RWS Werkgroep meubels en
hout, Erkende maatregelen lijsten:
M. Fledderman

Stichting Vakraad voor de Timmerindustrie

J. Zwaanenburg (voorzitter)
R. Wagelaar
L. Verweij

Bestuur Stichting Sociaal en Werkgelegenheidsfonds Timmerindustrie / Bestuur Stichting Fondsenadministratie Timmerindustrie

J. Zwaanenburg (secretaris/penningmeester)
R. Wagelaar
L. Verweij

Verantwoordingsorgaan Stichting Bedrijfstakpensioenfonds Bouwnijverheid

J. Hoekman

Medewerkers NBvT

Secretariaat

A. Bras (medewerker interne zaken/
automatisering)
S. Broekema (marketing & communicatie)
M. Bakker (communicatie)
E. de Bree-Schultinge (secretaresse)
G. Buitenhuis (techniek & innovatie)
M. Fledderman (techniek & innovatie)
J. Hoekstra (techniek & innovatie)
A. Roelofzen (marketing & communicatie)
C. Sleeking-Philip (directiesecretaresse)
A. Vrakking (secretaresse)
J. Zwaanenburg (directeur)

Stichting Fiscaal-Economische Afdeling

N. Boesmans (administrateur)
M. Engelsman (administrateur)
J. Hoekman (controller)

Stichting Fondsenadministratie Timmerindustrie

L. Reinewald (secretaris)

Stichting Scholings- en Werkgelegenheidsfonds Timmerindustrie

A. Langelier (administratief medewerkster)
M. Paeper (administratief medewerkster)
I. Pothof (scholings- en
werkgelegenheidsadviseur)
N. Rieder (administratief medewerkster)
D. Teerling (coördinator)

Stichting Houtdatwerkt (opgericht per 22.02.2016)

G. Bouwman (technisch onderwijsadviseur)
G. Luhulima (beleidsadviseur scholing)
H. Kip (regiocoördinator sinds 1.10.2016)
D. Teerling (voorzitter)

Bezoek onze website www.nbvt.nl

T 035 - 6947014
E info@nbvt.nl

Postadres
Postbus 24
1400 AA Bussum

Bezoekadres
Nwe. 's-Gravelandseweg 16
1405 HM Bussum

Er is veel aandacht en zorg besteed aan de inhoud van dit jaarverslag. Alle informatie is beschikbaar gemaakt door de Nederlandse Branchevereniging voor de Timmerindustrie. Ondanks de zorg en aandacht die wij aan de samenstelling van dit jaarverslag hebben besteed, is het mogelijk dat de informatie onvolledig of onjuist is. Wij kunnen niet aansprakelijk worden gesteld voor directe of indirecte schade die ontstaat uit het gebruik van dit jaarverslag of van de op of via het jaarverslag ter beschikking gestelde informatie. Het is ten strengste verboden om zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Nederlandse Branchevereniging voor de Timmerindustrie materiaal dat zich in dit jaarverslag bevindt, te kopiëren, opnieuw te verspreiden, te publiceren of te wijzigen.